

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRÓW PRACY I OPIEKI SPOŁECZNEJ ORAZ ZDROWIA**

z dnia 20 marca 1954 r.

w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy obsłudze żurawi.

(Dz. U. z dnia 16 kwietnia 1954 r.)

Na podstawie art. 2 ust. 1 lit. a) i c) oraz ust. 2 i 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o bezpieczeństwie i higienie pracy (Dz. U. z 1928 r. Nr 35, poz. 325 i z 1950 r. Nr 36, poz. 330) oraz art. 2 ust. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 sierpnia 1927 r. o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu (Dz. U. Nr 78, poz. 676) zarządza się, co następuje:

Przepisy wstępne.

§ 1. 1. Rozporządzenie niniejsze dotyczy bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników zatrudnionych przy obsłudze żurawi o udźwigu powyżej 250 kg.

2. Żurawiem w rozumieniu przepisów niniejszego rozporządzenia jest dźwignica o ruchu obrotowym, przenosząca ciężar zawieszony na końcu stałej wysięgnicy lub ruchomego wysięgnika, a także dźwignica, przenosząca ciężar zawieszony na ciągnie wózka przesuwanego się po linach rozpiętych pomiędzy dwiema wieżami (żuraw linowy).

Przepisy ogólne w zakresie obsługi żurawi.

§ 2. Pracownikiem obsługującym żuraw, zwanym w dalszym ciągu rozporządzenia "dźwigowym", może być osoba, która ukończyła 18 lat życia i posiada odpowiedni stan zdrowia stwierdzony zaświadczeniem lekarskim oraz przydatność do pracy przy obsłudze żurawi.

§ 3. 1. Dźwigowy powinien przejść odpowiednie przeszkolenie i odbyć co najmniej 1-miesięczną praktykę przy obsłudze żurawia.

2. Dźwigowy powinien złożyć egzamin z wymaganych odeń wiadomości przed komisją powołaną przez właściwego ministra. Skład komisji i zakres wymagań (w zależności od typu żurawia) ustala właściwy minister.

3. Dźwigowy powinien być badany przez lekarza co najmniej raz na 6 miesięcy celem kontroli dalszej przydatności do pracy na zajmowanym stanowisku.

§ 4. Przy pracy na dwie lub więcej zmian - na każdą zmianę powinien być wyznaczony inny dźwigowy. Zatrudnianie dźwigowych ponad 8 godzin na dobę jest zabronione.

§ 5. Dla każdego żurawia powinna być założona książka dyżurów, do której dźwigowy każdej zmiany wpisuje uwagi o stanie żurawia i jego urządzeń, zgodnie z instrukcją wydaną przez właściwego ministra.

§ 6. 1. Dla każdego żurawia powinna być założona książka kontroli.

2. Do książki kontroli wpisuje się wyniki wszystkich badań konstrukcji i urządzeń żurawia.

3. Rodzaje książek kontroli określa właściwy minister.

§ 7. Dźwigowy jest odpowiedzialny za obsługę żurawia, za utrzymywanie urządzeń w stanie należytym i stosowanie się do instrukcji.

§ 8. Zabrania się dokonywania jakichkolwiek napraw lub prac konserwacyjnych w czasie ruchu żurawia.

§ 9. Oględziny, oczyszczanie i naprawa urządzeń elektrycznych może być dokonywana dopiero po wyłączeniu wyłącznika głównego żurawia lub po przerwaniu dopływu prądu przy pomocy wyłącznika samoczynnego.

§ 10. Dźwigowemu nie wolno:

- 1) zmieniać ustawienia wyłączników krańcowych;
- 2) zmieniać położenia lub ciężaru przeciwwagi;
- 3) dokonywać przemieszczeń lub przeróbek części składowych urządzeń żurawia;
- 4) przenosić ludzi na haku, chwytaku lub przenoszonym ciężarze.

§ 11. 1. W przypadku stwierdzenia braku lub uszkodzenia osłon i zabezpieczeń albo niewłaściwego działania jakichkolwiek urządzeń dźwigowy powinien bezzwłocznie przerwać pracę i zameldować o tym bezpośrednio przełożonemu.

2. W przypadku stwierdzenia usterek, które mogą spowodować wypadek lub zniszczenie jakichkolwiek urządzeń, dźwigowy ma prawo odmówić uruchomienia żurawia i zameldować o tym bezpośrednio przełożonemu.

3. Jeżeli dźwigowy stwierdzi, że dokonywanie przeładunku stwarza okoliczności niebezpieczne, powinien zameldować o tym bezpośrednio przełożonemu i pracę przerwać aż do decyzji swoich przełożonych.

§ 12. Narzędzia lub inne przedmioty zabierane przez dźwigowego do kabiny umieszczonej w górze powinny być przenoszone w specjalnej torbie lub podnoszone i opuszczane przy pomocy linki. Zrzucanie jakichkolwiek przedmiotów z wyżej położonych części żurawia jest zabronione.

§ 13. 1. Dźwigowy powinien uczestniczyć w remoncie urządzeń żurawia.

2. Po zakończeniu remontu dźwigowy może rozpocząć pracę dopiero po otrzymaniu pisemnego zlecenia od bezpośredniego przełożonego.

§ 14. 1. Sposób porozumiewania się między dźwigowym a ciężarowym reguluje załącznik nr 1 do niniejszego rozporządzenia.

2. Właściwy minister ustali system sygnałów, jak sygnały świetlne i dźwiękowe, które powinny być stosowane przy żurawiach przesuwanych.

3. Kierownictwo zakładu obowiązane jest dopilnować, aby sygnały te były znane osobom zatrudnionym w zasięgu pracy żurawia.

§ 15. 1. Konserwację stałą urządzeń żurawia pod względem ich sprawności kierownictwo zakładu powinno powierzać odpowiednio przeszkolonym pracownikom.

2. Kontrola mechanizmów żurawia powinna być dokonywana co najmniej co 10 dni oraz po każdorazowym dłuższym przestoju.

§ 16. Kierownictwo zakładu wyznacza bezpośrednich przełożonych nad dźwigowymi. Do obowiązków przełożonych należy;

- 1) nadzór nad stanem urządzeń żurawia i zastosowanie odpowiednich środków celem usunięcia stwierdzonych braków;
- 2) nadzór nad racjonalną eksploatacją żurawia zgodnie z obowiązującymi przepisami, dotyczącymi ruchu i bezpieczeństwa;
- 3) nadzór nad pracą dźwigowych i nad przestrzeganiem przez nich obowiązujących przepisów;
- 4) kontrola książek dyżurów.

Urządzenia kabiny.

§ 17. Zamknięte kabiny żurawia powinny być tak zbudowane, aby dźwigowy mógł widzieć całą przestrzeń w zasięgu pracy żurawia i obsługiwać bez trudności umieszczone w kabinie przyrządy.

§ 18. Kabiny otwarte powinny być zaopatrzone w daszek ochronny, osłaniający dźwigowego przed ściekaniem smaru i opadami atmosferycznymi.

- § 19.** 1. Kabinę powinny być w zimnej porze roku ogrzewane.
2. Urządzenia do ogrzewania kabin powinny być tak umieszczone i izolowane, aby nie powodowały zbyt dużego nagrzania się części konstrukcyjnych kabiny.
3. Wnętrze kabiny powinno być odpowiednio oświetlone i wentylowane.
4. Okna kabin powinny być wyposażone w urządzenia do ich wycierania.
5. Podłoga kabiny na stanowisku dźwigowego powinna być z materiału izolującego.

- § 20.** 1. W kabinie powinny być umieszczone metalowe skrzynki na narzędzia.
2. Skrzynki na zużyte częściowo powinny być metalowe, szczelnie zamknięte i umieszczone na zewnątrz kabiny.

§ 21. W kabinie nie wolno przechowywać żadnych zbędnych, a w szczególności łatwopalnych przedmiotów.

- § 22.** 1. W kabinie powinna być umieszczona odpowiednia gaśnica.
2. Żurawie o napędzie spalinowym powinny oprócz odpowiedniej gaśnicy być wyposażone w koc azbestowy do gaszenia pożaru silnika.

Wejście i galerie.

§ 23. 1. Podłóżnice drabin lub poręcze schodów powinny sięgać co najmniej 0,75 m ponad poziom wejściowy, chyba że zostały zastosowane inne zabezpieczenia przed upadkiem.

2. Drabiny i schody powinny posiadać szerokość co najmniej 0,45 m o wysokości stopnia do 0,30 m. Drabiny o długości ponad 10 m powinny mieć szczeble płaskie i podesty wypoczynkowe co 8-10 m.

3. Drabiny i schody o kącie nachylenia ponad 75° i wysokości ponad 5 m powinny posiadać zabezpieczenia w postaci łuków ochronnych.

4. U dolnego końca drabiny lub schodów należy umieścić napis ostrzegawczy "Osobom niezatrudnionym wstęp wzbroniony".

§ 24. Pomosty i galerie powinny być zabezpieczone poręczami o wysokości 1,10 m oraz krawężnikiem o wysokości 0,15 m.

§ 25. Przewody jezdne żurawia lub wózka na wysięgniku lub moście powinny być przeprowadzone lub osłonięte w sposób wykluczający przypadkowe zetknięcie się z nimi pracownika.

Określenie nośności.

§ 26. 1. Wszystkie żurawie powinny być wyposażone w tablice z określeniem dopuszczalnego udźwigu.

2. Tablica powinna być umieszczona w miejscu widocznym. Napis powinien być czytelny.

§ 27. Podziałka wysięgnika przy żurawiach z ruchomym wysięgnikiem powinna działać sprawnie, a cyfry podające dopuszczalny udźwig w danym położeniu wysięgnika powinny być łatwo dostrzegalne.

Oświetlenie żurawia i terenu pracy.

§ 28. Żurawie pracujące obok siebie w ciemnej porze doby powinny być wyposażone w światła określające położenie części konstrukcyjnych.

§ 29. Żurawie (z wyjątkiem żurawi ręcznych, przyściennych i małych zakładowych żurawi przesuwanych) powinny być wyposażone w oświetlenie awaryjne.

§ 30. 1. Teren pracy żurawi powinien być dobrze oświetlony.

2. Źródła światła powinny być tak umieszczone, aby nie powodowały oślnienia dźwigowego. W braku miejscowego oświetlenia terenu żuraw powinien być wyposażony we własne źródła światła, jak reflektory

lub lampy.

§ 31. Żurawie samochodowe i ciągnikowe powinny być zaopatrzone w światła zgodnie z przepisami drogowymi.

§ 32. Ręczne lampy przenośne używane przy obsłudze żurawia powinny być zasilane prądem o obniżonym napięciu.

§ 33. Żurawie o napędzie elektrycznym powinny posiadać odpowiednie uziemienie.

Przepisy końcowe.

§ 34. 1. Szczegółowe przepisy w zakresie obsługi żurawi są w instrukcji stanowiącej załącznik nr 2 do niniejszego rozporządzenia.

2. Właściwi ministrowie wydadzą zarządzenia i instrukcje szczegółowe dostosowane do rodzaju urządzeń i warunków pracy w danym resorcie.

§ 35. Tekst niniejszego rozporządzenia powinien być podany do wiadomości pracowników przez wywieszenie w zakładzie pracy w miejscu widocznym.

§ 36. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Załącznik nr 1

WZÓR SYGNALIZACJI DLA PODNOSZENIA I OPUSZCZANIA ŁADUNKU

(pominięty)

Załącznik nr 2

INSTRUKCJA W ZAKRESIE OBSŁUGI ŻURAWI

I. Czynności dźwigowego przed rozpoczęciem pracy żurawia.

§ 1. Dźwigowy przed rozpoczęciem pracy powinien:

- 1) przeczytać zapis w książce dyżurów, dokonany przez dźwigowego z poprzedniej zmiany;
- 2) sprawdzić stan narzędzi;
- 3) sprawdzić, czy na żurawiu nie znajdują się osoby niepowołane;
- 4) dokonać ogólnego przeglądu konstrukcji;
- 5) obejrzeć i sprawdzić wszystkie mechanizmy, łożyska, części ruchome lub trące i nasmarować je w miarę potrzeby;
- 6) sprawdzić, czy są założone właściwe bezpieczniki topikowe lub samoczynne, i sprawdzić ich stan;
- 7) sprawdzić hamulce i stan okładzin szcęk hamulcowych;
- 8) skontrolować chwytak względnie zblocze hakowe i w miarę potrzeby nasmarować je; sprawdzić stan linek pomocniczych i zabezpieczających;
- 9) sprawdzić (przy żurawiach przesuwnych na szynach), czy żuraw jest odhamowany;
- 10) odbezpieczyć (przy żurawiach z kabiną obrotową) hamulec mechaniczny obrotu kabiny;
- 11) sprawdzić, czy wszystkie nastawniki i urządzenia sterownicze w kabinie są w położeniu zerowym.

§ 2. Po włączeniu głównego wyłącznika dźwigowy powinien:

- 1) sprawdzić właściwe działanie wszystkich mechanizmów przez dokonanie próbnych poruszeń żurawia, wysięgnika, wózka i wyciągarki;
- 2) sprawdzić działanie hamulców;
- 3) sprawdzić działanie wyłączników krańcowych.

§ 3. Po skontrolowaniu urządzenia i przejęciu narzędzi dźwigowy wpisuje swoje uwagi, nazwisko i godzinę rozpoczęcia pracy do książki dyżurów i od tej chwili jest odpowiedzialny za działanie i pracę żurawia.

II. Czynności dźwigowego w czasie pracy żurawia.

§ 4. Dźwigowy w czasie pracy powinien:

- 1) przestrzegać, aby wszystkie mechanizmy i części trące były odpowiednio smarowane;
- 2) nadzorować działania urządzeń elektrycznych (bez dokonywania napraw);
- 3) przestrzegać, aby nie było iskrzenia szczotek i nadmiernego grzania się silników elektrycznych;
- 4) w przypadku zauważonych usterek zameldować o tym bezpośrednio przełożonemu, a w razie niebezpieczeństwa pracę przerwać;
- 5) przystąpić do przeładunku dopiero po otrzymaniu polecenia od przełożonego;
- 6) sprawdzić, czy tor i teren działania żurawia są wolne od jakichkolwiek przeszkód;
- 7) dawać odpowiednie sygnały dźwiękowe w czasie ruchu żurawi przesuwanych (z wyjątkiem żurawi przesuwanych ręcznie);
- 8) przestrzegać, aby stanowiska pracy żurawi samochodowych i ciągnikowych były tak wybrane, żeby podwozie żurawia było w poziomie;
- 9) przestrzegać, aby liny kotwowe żurawi masztowych były odpowiednio i równomiernie naprężone.

§ 5. Dźwigowy przy dokonywaniu przeładunku powinien:

- 1) przestrzegać, aby hak lub urządzenie chwytakowe było umieszczone w położeniu pionowym nad ciężarem, który ma być przenoszony;
- 2) przestrzegać, aby nie podnosić ciężarów przekraczających dopuszczalny udźwig żurawia; w przypadku otrzymania polecenia podniesienia ciężaru przekraczającego dopuszczalny udźwig, dźwigowy powinien odmówić wykonania polecenia; dźwigowy jest obowiązany powiadomić o tym kierownictwo zakładu;
- 3) podnieść na wysokość około 50 cm, a następnie opuścić, nie dotykając poziomu, pierwszy ciężar po rozpoczęciu pracy oraz pierwszy ciężar zbliżony do ciężaru maksymalnego celem sprawdzenia działania hamulców;
- 4) przestrzegać, aby ciężary, przenoszone poziomo, przenoszone były na wysokości co najmniej 1 m ponad przedmiotami znajdującymi się na ich drodze;
- 5) reagować tylko na sygnały pochodzące od ciężarowego; jednak na sygnał "stój" dźwigowy reaguje bez względu na to, przez kogo sygnał jest dany;
- 6) przestrzegać, aby nie przenosić ciężarów nad ludźmi lub stanowiskami pracy, a jeżeli ludzie znajdują się na drodze przenoszonego ciężaru - dawać sygnały ostrzegawcze;
- 7) przestrzegać, aby przy żurawiach posiadających dwie wciągarki hak wciągarki nie pracującej był podciągnięty do góry, a wciągarka unieruchomiona;
- 8) przestrzegać, aby chwytak przy przeładunku był opuszczony możliwie nisko i aby wysypywany materiał nie powodował powstawaniu pyłu;
- 9) przestrzegać, aby przy największym rozwinięciu liny pozostawało na bębnie przynajmniej 2,5 zwoja liny;
- 10) przerwać bezzwłocznie pracę i złożyć odpowiedni meldunek w przypadku powstania objawów nagłego zużycia się liny, spadnięcia liny z bębna lub krążka, dostania się liny do przekładni i utworzenia się na linie pętli lub węzła;
- 11) w razie uszkodzenia żurawia lub jego urządzeń opuścić ciężar, wyłączyć wyłącznik główny i wyłącznik w kabinie oraz zawiesić tabliczki z napisem "Nie uruchamiać"; gdy uszkodzenie nie pozwala na opuszczenie ciężaru, dźwigowy powinien zażądać ogrodzenia miejsca możliwego upadku ciężaru.

§ 6. Przy obsłudze urządzeń sterowniczych dźwigowy powinien:

- 1) uruchamiać i hamować wszystkie mechanizmy żurawia powoli, bez podrywów i szarpnięć; nie wolno nagle przechodzić na bieg wsteczny;
- 2) włączać urządzenia sterownicze wózka i ruchu żurawia stopniami; wyłączanie do zera powinno odbywać się szybko;
- 3) włączać urządzenia sterownicze przy podnoszeniu i opuszczaniu ciężaru powoli stosownie do

rodzaju tych urządzeń;

- 4) dokonywać nastawienia steru na znak "stój", tak aby wózek, hak lub żuraw doszły siłą swej bezwładności do pożądanego miejsca i tam się zatrzymały;
- 5) stosować małe szybkości przy pracy w pobliżu wyłączników krańcowych;
- 6) w razie niespodziewanej przerwy w dopływie prądu lub przy znacznym spadku napięcia w sieci nastawić wszystkie urządzenia sterownicze na pozycję zerową, wyłączyć główny wyłącznik w kabinie i powiadomić ciężarowego o przerwie w pracy; w przypadku pozostawienia ciężaru na haku przejście pod ciężarem powinno być uniemożliwione przez wystawienie posterunku.

§ 7. Dźwigowemu zabrania się:

- 1) opuszczania kabiny lub stanowiska urządzeń sterowniczych; jeżeli w czasie pracy dźwigowy musi z ważnych powodów opuścić swoje stanowisko, powinien najpierw powiadomić ciężarowego, ciężar opuścić, nastawić wszystkie urządzenia sterownicze na położenie zerowe i wyłączyć główny wyłącznik w kabinie; odstępstwa od tej zasady dopuszczane są w ramach instrukcji, wydanych przez właściwych ministrów;
- 2) pozostawiania zawieszonoego ciężaru w czasie przerw lub po zakończeniu pracy, z wyjątkiem przypadków określonych w § 5 pkt 11 i § 6 pkt 6;
- 3) używania wyłączników krańcowych jako normalnego sposobu wstrzymania wózka, haka lub żurawia;
- 4) podciągania wagonów kolejowych lub innych pojazdów przy pomocy żurawia;
- 5) otwierania pokryw luków na statkach;
- 6) wrywania przedmiotów zagłębionych w ziemi lub przymarzniętych;
- 7) podnoszenia ciężarów przy ukośnym położeniu liny;
- 8) zbierania chwytkiem resztek materiału przeładowywanego z pokładu lub ładowni statku;
- 9) balansowania ciężarem lub chwytkiem;
- 10) podnoszenia jakiegokolwiek ciężaru przy pomocy dwu samodzielnych urządzeń przeładunkowych bez zezwolenia kierownictwa.

§ 8. Dźwigowemu nie wolno pracować przy złej widoczności.

§ 9. 1. Przy sile wiatru do 5 stopni skali Beauforta (10 m/sek.) praca może odbywać się normalnie.

2. Przy sile wiatru 7 stopni skali Beauforta (14 m/sek.) należy zmniejszyć obciążenie o 25 %; przy sile wiatru 8 stopni skali Beauforta (17 m/sek.) należy żuraw zakotwiczyć i pracować przy zmniejszonym o 50 % obciążeniu; przy sile 9 stopni Beauforta (20 m/sek.) pracę należy przerwać, opuścić hak lub chwytak, unieruchomić mechanizmy obrotowe, wyłączyć dopływ prądu i zejść z żurawia.

III. Czynności ciężarowego.

§ 10. Ciężarowy przed podaniem sygnału powinien sprawdzić:

- 1) czy liny opasujące ciężar są nałożone prawidłowo;
- 2) czy uchwyty obejmują przedmioty tak, że nie zaistnieje niebezpieczeństwo wysunięcia się;
- 3) czy stan opakowania pozwala na dokonanie przeładunku;
- 4) czy założone są podkładki pod liny opasujące przedmioty o krawędziach ostrych lub chropowatych;
- 5) czy liny żurawia są w prawidłowym położeniu;
- 6) czy dokonanie przeładunku nie grozi niebezpieczeństwem.

§ 11. Ciężarowy w czasie dokonywania przeładunku powinien śledzić jego przebieg, a jeżeli zauważy nieprawidłowości lub niebezpieczeństwo, powinien dać dźwigowemu sygnał "stój".

IV. Czynności pracowników przeładunkowych.

§ 12. Pracownicy zatrudnieni przy przeładunku powinni wykonywać polecenia ciężarowego.

§ 13. Zabrania się pracownikom przeładunkowym:

- 1) przebywania pod zawieszonym ciężarem;
- 2) bezpośredniego ręcznego przytrzymywania lub kierowania zawieszonym ciężarem;
- 3) poprawiania lin lub uchwytów w czasie podnoszenia lub opuszczania ciężarów.

V. Czynności dźwigowego po zakończeniu pracy żurawia.

§ 14. Dźwigowy po zakończeniu pracy powinien:

- 1) ustawić żuraw w położeniu wskazanym przez kierownictwo;
- 2) opuścić ciężar, hak lub chwytak na ziemię; chwytak powinien być opuszczony w stanie otwartym;
- 3) ustawić nastawniki i urządzenia sterownicze w położeniu zerowym;
- 4) wyłączyć główny wyłącznik w kabinie;
- 5) unieruchomić mechanizm obrotu kabiny;
- 6) wygasić ogień, wyłączyć oświetlenie i zamknąć kabinę;
- 7) zakotwiczyć wózek;
- 8) wyłączyć główny wyłącznik prądu;
- 9) zakotwiczyć żuraw;
- 10) przy żurawach zasilanych ze studzienek wyjąć wtyczkę, zwinąć kabel na bębnie i zamknąć studzienkę, a kanały ślizgowe zakryć.

§ 15. Dźwigowy powinien zrobić odpowiedni zapis w książce dyżurów, powiadomić następną zmianę o stanie urządzeń żurawia i przekazać żuraw dźwigowemu następnej zmiany.

§ 16. W przypadku niestawienia się dźwigowego następnej zmiany dźwigowy może opuścić swoje stanowisko dopiero po powiadomieniu bezpośredniego przełożonego.